

- Bestemor bar på en hemmelighet

Da bestemoren døde, arvet Ellen (55) tre album med bilder fra da hun var tjenestejente hos en rik familie i Amerika – og en skjult familiehemmelighet.

Tekst: Berith Eva Lamoy

Foto: Berith Eva Lamoy og privat

Denne høsten kom romanen *Miss Marie*, første bok i trilogien om Thea Thorsen.

Året er 1916: Thea er eldst i søskenflokket, og datter av en baker. Familien bor i arbeiderbydelen Kampen i Oslo, og de strever med å få endene til å møtes. De står i fare for å miste både hjemmet og forretningen fordi de ligger etter med husleien. Krigen som herjer i Europa, har ført til kornmangel i landet, og bakerfamilien mangler mel. En dag kommer det et brev fra Theas tante i Amerika som skriver at hun har ordnet med tjeneste til den unge jenta.

– Bestemor må ha vært en utrolig modig kvinne allerede da. Å legge ut på en reise over Atlanterhavet var livsfarlig på den tiden da mange skip ble senket av skvadroner under første verdenskrig, forteller forfatteren Ellen Vahr fra Asker der hun står og ser ut over fjorden.

Utsikten er den samme som bestemoren Thea betraktet for over 100 år siden, da hun 17 år gammel la ut på den lange reisen til Amerika for å hjelpe familien sin. Meningen var at hun bare skulle bli der en kort stund, men slik gikk det ikke.

EN VERDEN AV LUKSUS

Da Thea kommer til Amerika, opplever hun en verden av over-

PÅ GAMLE TRAKTER:

Ellen Vahr er tilbake på Kampen der bestemoren Thea vokste opp. Her ligger det fremdeles koselige bakerier mellom gamle fredede hus fra bestemorens tid.

Ellen Vahr

HAR GITT UT BØKENE:
Drømmekraft (Gyldendal, 2011),
Våg livet (Gyldendal, 2013),
Gaven (Aschehoug, 2016) og
Miss Marie (Aschehoug, 2019).

Den gangen var det så mye som var skam, hemmeligheter de bar på og som de ikke kunne dele med noen

flod og luksus, mens Norge er preget av fattigdom og nød. Her får hun navnet Marie, som skal bli hennes amerikanske identitet.

Som tjenestejente ved landstedet Idle Hour, blir Thea en av de usynlige, for i dette landet hvor det skal være frihet for alle, er det stor forskjell på folk, og de kvinnelige tjenerne er nederst på rangstigen.

– I Amerika var kontrasten mellom fattig og rik mye større enn det var hjemme i Norge. Her eksisterte et strengt hierarki. Selv tjenerne hadde egne tjenere hos den rike Vanderbilt-familien hvor Thea arbeidet, forteller forfatteren.

I romanen møter vi flere sterke kvinneskjebner. Thea og de to tantene hennes som emigrerte til Amerika tidlig, er reelle, mens andre karakterer er oppdiktet.

En dag finner den unge Thea ut at den ene av tantene hennes holder noe skjult. Hun har et bilde av en liten gutt på rommet sitt, og Thea undrer seg over hvem gutten er. Snart kommer det frem at den lille gutten er sønnen til Theas tante, som er født utenfor ekteskap. Det skal forbli en godt bevart familiehemmelighet, inntil den dagen da Theas eget barnebarn, Ellen, får innblikk i dokumentene etter bestemoren.

– Den gangen var det så mye som var skam, hemmeligheter som ikke kunne deles med noen. Skammen ble som oftest påført kvinnene, og den rammet fattig som rik.

STERKE KVINNER

I Amerika stifter Thea bekjentskap med sufagrettene som var forkjempere for kvin-

nenes stemmerett både i Amerika og i Storbritannia tidlig på 1900-tallet.

Forfatter Ellen Vahr har alltid vært opptatt av kvinneskjebner.

– Mange kvinner våger ikke ta skrittet og gjøre det de drømmer om. De er ofte redde for å ta plass, redde for å være til bry og har altfor liten tro på seg selv. De møter som regel mye mer motstand enn menn på veien til drømmene sine.

Nå har Ellen fulgt sin egen drøm: Hun har skrevet historien om bestemoren sin basert på virkelige hendelser, selv om store deler av handlingen i boken er oppdiktet og dramatisert.

Ellen husker bestemoren Thea Thoresen som en sterk kvinne.

– Bestemor hadde alltid en aura av noe spesielt over seg, og hun ble familiens midtpunkt. Hun var positiv og omsorgsfull mot alle – og aldri fordømmende.

Som datter av en baker var hun en mester i å trylle frem deilig bakverk. Hun hadde alltid Thea-kaker og krumkaker på lur da Ellen var barn.

– Tiden i Amerika formet henne nok på mange måter, mener Ellen.

– Hun snakket og skrev flytende engelsk, noe som var ganske uvanlig for hennes generasjon. Og hun likte vakre ting – antagelig påvirket av tiden hos Vanderbilt. Selv om hun ikke hadde spesielt god råd, sparte hun på vakkert porseleensservice. Men hun fortalte ikke så mye om tiden i Amerika, i alle fall ikke om det som var vanskelig. Det skambelagte ble feid under teppet den gangen, slik det var vanlig for hen-

FORDUMS TID: Da Thea kom til Amerika i mars 1916, stiftet hun bekjentskap med en verden av luksus og overflod.

nes generasjon, forteller Ellen.

Men bestemoren snakket mye om den rike Vanderbilt-familien som hun fulgte med på og var opptatt av så lenge hun levde. Ellen husker blant annet at hun fikk Vanderbilt-parfyme i julegave.

– Dessverre tenkte jeg ikke så mye på å spørre bestemor om livet hennes i Amerika mens hun levde.

HEMMEGHETER

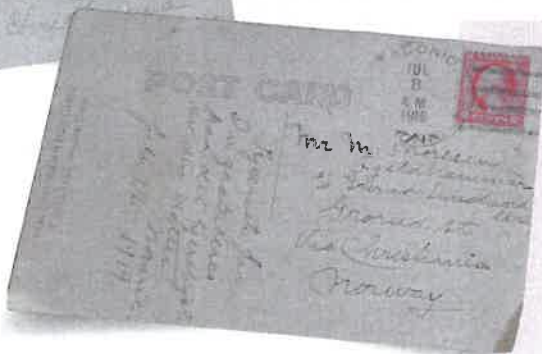
Da bestemoren døde i 1991, arvet Ellen tre fotoalbum etter henne med bilder og gamle postkort. De gamle bildene av en ung Thea vekket nysgjerrigheten til Ellen. På ett bilde var hun kledd i en snøhvitt drakt, på et annet satt hun i en båt og et tredje avslørte et kors på hatten hun bar. Hva var historiene bak disse gamle fotografiene?

– Siden har det ligget der i meg, at jeg en dag skulle skrive en roman om henne og livet hun levde i Amerika.

Drømmen blusset opp da Ellens onkel kom til henne med noen gamle dokumenter. For der lå familiehemmeligheten som ingen hadde snakket om siden Thea kom tilbake til Norge i 1920.

Da bestemte Ellen seg for at tiden var inne for å skrive historien om bestemoren og de to tantene hennes. ▶

VANSKELIGE ÅR: Thea Thorsen (står til venstre i bildet) vokste opp i en bakerfamilie under andre verdenskrig på Kampen i Oslo. Tiden var vanskelig for familien. Verdenskrigen førte til blokade og kornmangel i Norge. Dermed hadde ikke bakerfamilien korn til mel.

AMERIKAKORT: Ellen arvet blant annet noen gamle Amerika-kort. Det ene er skrevet av bestemoren selv som sendte kort hjem til familien om at hun hadde det bra. Hun undertegnet postkortet med Marie.

Vanderbilt-familien

- Vanderbilt-familien var en prominent industri-familie i USA med opphav i Nederland.
- Mest kjent er Gloria Vanderbilt født i 1924. Hun var eneste arving til sin fars formue. Hun var forfatter og kunstner og lanserte design, parfyme og porselen. Blant annet Vanderbilt-parfymen som også ble solgt i Norge.

(Kilde: Wikipedia)

Ellen har ikke vært på Kampen siden hun begynte å skrive på romanen om Miss Marie.

Nå står vi utenfor den hvite mursteinsbygningen, i Norderhovgata 18, mellom små fargerike hus fra slutten av 1800-tallet som er fredet. Det var her alt begynte.

– Her ligger det. Der bodde Thea, utbryter Ellen begeistret.

Bakeriutsalget lå i første etasje, mens bakerfamilien Thorsen bodde i overetasjen. Og i bakgården ligger fremdeles inngangen til bakeriet som lå i kjelleren.

Ellen setter seg på den gamle

bakeritrappen. I hendene holder hun den dramatiserte historien til bestemoren mellom to stive permer.

Researchen har hun tatt på største alvor, og den har vært tidkrevende.

– Jeg har lest flere bøker om Vanderbilt-familien, lett i arkiver og samarbeidet med historielaget i Oakdale på Long Island hvor bestemoren min arbeidet. Og så har det hjulpet at jeg har bodd i USA og har jobbet på Nordic Heritage Museum i Seattle, selvfølgelig.

Vi vandrer blant husene der Thea vokste opp, forbi

Kampen kirke fra 1882 og den gamle Kampen skole der Thea hentet søsknene sine etter endt skoledag, før vi ender opp på et bakeri i gaten der kringler og annet bakverk frister i disken. Akkurat som på Theas tid.

TILBAKE TIL RØTTENE

Da bestemoren kom tilbake til Norge i 1920, tok hun seg jobb i et bakeri hvor hun ble resten av sitt arbeidsliv.

– Jeg tror det var riktig av henne å komme hjem til familien sin i Norge til slutt, som hun savnet.

Bestemor gikk med flyge-

blader på Grorud for motstandsbevegelsen under andre verdenskrig. Kanskje påvirket av tiden der borte, at det var viktig å kjempe for noe.

Nå er Ellen i gang med bok nummer to i trilogien om Miss Marie. Handlingen foregår i New York i 1917, hvor Amerika går inn i første verdenskrig, jazzen kommer for fullt, og kvinnene kjemper iherdig for sine grunnleggende rettigheter. Ellen lover mye spenning i Manhattans største herskaps- og flere fengslende historier. Det er bare å glede seg. •